

કુર્આનની સર્વગ્રાહી તફસીર (વિવરણ)

મઆરિફુલ કુર્આન

ગુજરાતી

મૂળ લેખક

હઝરત મવલાના મુફતી મુહમ્મદ શફીઝ્ સા. (રહ.)

અનુવાદક

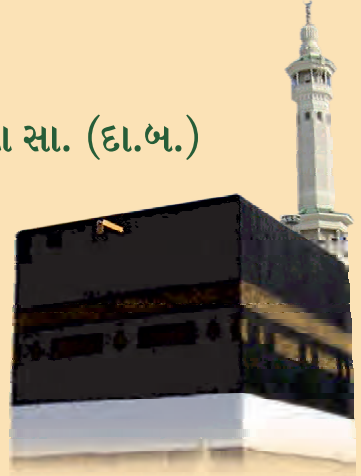
ઈલ્યાસ ગુલામમુહમ્મદ આદમ સાલેહ પટેલ (ખાનપુરી)

પ્રકાશક

હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ વલી ભૂતા સા. (દા.ખ.)

સ્થાપક તથા મોહતમિમ

જમિઅતુલ ઝનાત ટંકારીઆ
મુ.પો. ટંકારીઆ,
તા. જિ. ભરૂચ (ગુજરાત)

www.maarifulqurangujarati.com

કાનૂની ચેતવણી: ● આ તફસીરનો હેતુ ફી-સબિલિલ્લાહ પ્રચાર પ્રસારનો છે, જેથી કોઈપણ વ્યક્તિએ પ્રસ્તુત વેબસાઈટના કોઈપણ સાહિત્યનો અથવા તેના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ વેપારી ધોરણે કરવાની અથવા કિતાબ સ્વરૂપે છપાવવાની સખત મનાઈ છે. માત્ર ઓનલાઈન શેરીંગ કોઈપણ પ્રકારના એડીટીંગ સિવાય કરી શકાય છે.

● પ્રકાશક પાસે આ તફસીરના પ્રિન્ટેડ કોપીના સર્વ હક્ક કોપી રાઇટેડ હોવાના કારણે મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીમાંથી પ્રકાશક અને અનુવાદકનો પ્રિન્ટેડ કોપીનો પેજ નંબર, ભાગ નંબરનો હવાલો આપી કોઈ ફકરો કે વાક્ય કોઈ કિતાબ અથવા લેખમાં કોઈપણ જાતના એડીટીંગ વિના લખી / છાપી શકાય છે.

● આ બાબતોનું ઉલ્લંઘન કરનાર સામે કાયદેસરની કાનૂની કાર્યવાહી કરવાની સખત ચેતવણી આપવામાં આવે છે.

નોંધ : મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીના ૧૧ ભાગોની હાર્ડ પ્રિન્ટેડ કોપી મેળવવા માટે પ્રકાશક હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ ભૂતા સાહબનો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

Designed and Typesetting By: Safwan Patel Khanpuri

પ્રકરણ (૯૧)

સૂરએ શમ્સ

સૂરએ શમ્સ મક્કામાં નાઝિલ થઈ તેની ૧૫ આયતો છે.

આયતો : (સૂરએ શમ્સ : આયત નં. ૧ થી ૧૫)

﴿الْباقية﴾ ﴿٩١﴾ سُورَةُ الشَّمْسِ مَكِّيَّةٌ ﴿٢٦﴾ ﴿رَكْعَتَانِ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا ﴿١﴾ وَالْقَمَرَ إِذَا تَلَّهَا ﴿٢﴾ وَالنَّهَارَ إِذَا جَدَّهَا ﴿٣﴾ وَ

الَّيْلَ إِذَا يَغْشَاهَا ﴿٤﴾ وَالسَّمَاءَ وَمَا بَدَّهَا ﴿٥﴾ وَالْأَرْضَ وَمَا طَحَّهَا ﴿٦﴾ وَ

نَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ﴿٨﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا ﴿٩﴾

وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا ﴿١٠﴾ كَذَّبَتْ ثَوْدُ بِطْعُونَهَا ﴿١١﴾ إِذْ تُبْعَثُ أَشْقَاهَا ﴿١٢﴾

فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهُا ﴿١٤﴾

فَدَمَدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهَا ﴿١٥﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا ﴿١٦﴾

તરજુમો / તફસીર :

અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું જે ઘણો જ દયાળુ અને કૃપાળુ છે.

સૂર્યના અને તેના પ્રકાશના સોગંદ છે (૧) અને ચંદ્રના જ્યારે કે તે સૂર્યના (ડુબ્યા) પછી આવે (૨) અને દિવસના જ્યારે કે તે તેને ખૂબ પ્રકાશિત કરે (૩) અને રાતના જ્યારે કે તે તેને ઢાંકી લે (૪) અને આકાશના તથા તેને (આવી શાનથી) બનાવવાના (૫) અને પૃથ્વીના તથા તેને (આવી હિક્મતથી) ફેલાવવાના (૬) અને (મનુષ્યના) જીવન તથા એ વિશેના કે તેને દુરસ્ત બનાવ્યો. (૭) પછી તે (જીવ)ને બદી અને પરહેઝગારી (બન્ને

બાબતો)ની સમજ આપી. (૮) અલબત્ત, જેણે તે (જીવ)ને (નેકીઓ કરી) પવિત્ર કરી લીધો તે સફળ થયો (૯) અને જેણે તે (જીવ) ને (પાપોના કારણે) રગદોળી નાખ્યો તે નિષ્ફળ થયો. (૧૦) સમૂહ કૌંમે પોતાની શરારતથી (સાલિહ અલૈ. નબીને) જૂઠાડયા. (૧૧) જ્યારે કે તેઓમાંનો સૌથી વધુ કમબખ્ત (માણસ ઊંટણીને મારી નાખવા) ઊઠ્યો, (૧૨) જેથી અલ્લાહના રસૂલ સાલિહ (અલૈ.)એ તેઓને કહ્યું કે અલ્લાહની ઊંટણીથી અને તેણીના પાણીના વારાથી હોશિયાર રહો. (૧૩) ફરી તેઓએ પયગમ્બરને જૂઠાડયા અને ઊંટણીના પગો કાપી મારી નાખી, જેથી તેઓના પરવરદિગારે તેઓના ગુનાહોના કારણે તેઓના ઉપર હલાકી નાખી, પછી સૌને બરબાદ કરી દીધા (૧૪) અને તેઓનો પીછો કરવાથી તે (અલ્લાહ) ડરતો નથી. (૧૫)

વિસ્તૃત વિવરણ :

આ સૂરતની શરૂઆતમાં સાત વસ્તુઓની કસમ આવી છે અને સાતેય વસ્તુઓની સાથે તેમની પરિસ્થિતિ અને તેમની વિશિષ્ટતાઓના આધારે અમુક લક્ષણો અને શરતો વર્ણન કરવામાં આવી. પ્રથમ સોગંદ وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا છે, અત્રે જો કે ضَحَا (દુહા)નો (વાવ) અતફ સાથે વર્ણન થયો છે પરંતુ પાછળની વસ્તુના ઈશારારૂપે "દુહા"નું વર્ણન "શમ્સ" (સૂર્ય)નું લક્ષણ છે. એટલે કે સોગંદ છે સૂર્યના જ્યારે કે તે દુહાના સમયમાં હોય. દુહા એવા સમયને કહેવામાં આવે છે જ્યારે સૂર્ય ઊગીને થોડો ઊંચો થઈ જાય અને તેનો પ્રકાશ જમીન ઉપર ફેલાઈ જાય, તે સમયે તે માનવીને નજીક હોવાનું નજરે પડે છે અને તેના કિરણો કુમળા હોવાના લીધે તે સ્પષ્ટ રીતે જોઈ પણ શકાય છે.

બીજા સોગંદ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَّهَا એટલે કે ચાંદના સોગંદ જ્યારે કે તે સૂર્યની પાછળ આવે. તેનો ભાવાર્થ એ પણ હોઈ શકે છે કે જ્યારે ચાંદ સૂર્યના આથમવા પછી ઊગે અને આવું મહિનાના મધ્યમાં થાય છે જ્યારે કે ચંદ્ર લગભગ સંપૂર્ણ હોય છે અને પાછળ આવવાનો ભાવાર્થ એ પણ હોઈ શકે છે કે જે રીતે દુહાના સમયે એટલે કે સવારના સમયે સૂર્ય સંપૂર્ણ નજરે પડે છે એ જ રીતે જ્યારે કે ચંદ્ર તેની પાછળ આવે એટલે કે સંપૂર્ણ હોવામાં સૂર્યના તા'બે થઈ જાય. ત્રીજી કસમ

جَلَّهَا اِذَا جَلَّهَا وَالنَّهَارِ اِذَا جَلَّهَا ની ઝમીર જમીન અથવા દુનિયા તરફ ઢળેલી હોઈ શકે છે. જો કે તેનાથી પહેલાં જમીન અને દુનિયાનું વર્ણન નથી આવ્યું પરંતુ અરબીના રૂઢિપ્રયોગમાં અમુક એવી વસ્તુઓ જે સામાન્ય રીતે માનવીની સામે રહે છે તેના તરફ કોઈ વર્ણન વિના પણ ઝમીર ઢાળી દેવું પ્રખ્યાત છે અને કુર્આને કરીમમાં પણ આવું જોવા મળે છે. આ આધારે અર્થ એ થશે કે સોગંદ છે દિવસની અને દુનિયાની અથવા જમીનની જેણે દિવસને પ્રકાશિત કરી દીધો છે. તેમાં પણ ઈશારો એ તરફ છે કે દિવસની સોગંદ એ પરિસ્થિતિના આધારે છે જ્યારે કે તે સંપૂર્ણ પ્રકાશિત થઈ જાય અને શબ્દોના આધારે દેખીતું એ છે કે આ ઝમીર સૂર્ય તરફ ઢળેલી હોય અને આ સ્વરૂપમાં અર્થ એ થશે કે સોગંદ છે દિવસની જ્યારે કે તે સૂર્યને પ્રકાશિત કરી દે. આ એક રૂપક છે અને ભાવાર્થ એ થશે કે જ્યારે દિવસ થવાનું કારણ એટલે કે સૂર્ય પ્રકાશિત નજરે પડવા લાગે.

ઓથા સોગંદ اِذَا يَغْشَاهَا એટલે કે કસમ છે રાતની જ્યારે કે તે સૂર્ય ઉપર છવાઈ જાય એટલે કે સૂર્યના પ્રકાશને ઢાંકી દે.

પાંચમી કસમ وَالسَّمَاءِ وَمَا بِنَهَا છે, તેમાં વર્ણનશૈલી આધારે વધારે સ્પષ્ટ વાત એ છે કે مَا بِنَهَا માં ફક્ત مَا ને ક્રિયાપદ ઠરાવી અર્થ એ લેવામાં આવે કે કસમ છે આસમાન અને તેના બનાવનારની જેમકે કુર્આને કરીમમાં છે بِمَا غَفَرَلِي رَبِّي એ જ પ્રમાણે છટ્ટી કસમ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَّهَا માં નો ક્રિયાપદ તરીકે અનુવાદ એ થયો કે કસમ છે જમીન અને તેને પાથરનાર ફેલાવનારની, કારણ કે طَحَّى ક્રિયાપદનો અર્થ પાથરીને ફેલાવવાનો થાય છે, તેમાં આસમાનની સાથે બનાવવાનું અને જમીનની સાથે પાથરીને ફેલાવવાનું વર્ણન પણ આ જ વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિને બતાવવા માટે છે કે કસમ છે આસમાનની એ પરિસ્થિતિમાં જ્યારે કે તેનું સર્જન અને કામ સંપૂર્ણ થઈ ગયું અને સોગંદ છે જમીનની જ્યારે કે તેને ફેલાવીને તેનું સર્જન સંપૂર્ણ કરવામાં આવ્યું. હઝરત કતાદહ (રદિ.) વગેરેથી આ જ તફસીર નકલ થઈ છે. કશ્શાફ, બયઝાવી અને કુર્તુબીએ એને જ અપનાવ્યું છે અને અમુક તફસીરકારોએ આ સ્થળે શબ્દ مَا ને مَنْ ના અર્થમાં લઈને તેનો ભાવાર્થ અલ્લાહ તઆલાની જાત લીધી છે કે કસમ છે આસમાનની અને તેના બનાવનારની, એ જ પ્રમાણે وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَّهَا નો ભાવાર્થ વર્ણન કરવામાં આવ્યો કે કસમ છે જમીન અને તેના ફેલાવનારની, પરંતુ અત્રે જેટલી કસમો

અત્યાર સુધી વર્ણન થઈ અને જે આગળ આવી રહી છે તે બધી મખ્લૂક એટલે કે સર્જનની કસમો છે, વચ્ચે અલ્લાહ તઆલાની કસમ આવી જવી વર્ણનશૈલી અને કમના આધારે અસંભવિત હોવાનું જણાય છે અને આવા સ્વરૂપમાં જે ઉપર લખવામાં આવ્યું છે તે શંકા પણ ઉપસ્થિત નથી થતી કે સર્જનની કસમોને સર્જનહારની કસમો ઉપર અગ્રિમતા આપી કેમ વર્ણન કરવામાં આવી. વલ્લાહુ અઅલમુ.

સાતમી કસમ **وَمَا سَوَّاهُ** છે તેમાં પણ **مَا** નું ક્રિયાપદ ઉપરોક્ત પ્રમાણે લેવામાં આવે તો અર્થ એ છે કે કસમ છે માણસના પ્રાણની અને તેને ઠીકઠાક અને યોગ્ય પ્રમાણમાં કરવાની અને જો **مَا** ને **مِنْ** ના અર્થમાં લેવામાં આવે તો અર્થ એ થશે કે કસમ છે નફ્સની અને તેને ઠીકઠાક તથા દુરુસ્ત કરનારની. **تَسْوِيَهُ** એટલે કે દુરુસ્ત અને ઠીકઠીક કરવાનો ભાવાર્થ આનાથી આગલી સૂરતોમાં આવી ચૂક્યો છે.

إِلَهُمَّ (ઇલ્હામ)નો અર્થ દિલમાં નાંખવું **فَجُورَهَا**નો અર્થ ઉઘાડો ગુનાહ અને **تَقْوَى**નો અર્થ અલ્લાહ તઆલાનો ડર પ્રખ્યાત છે. આ વાક્ય પણ સાતમી કસમ **وَمَا سَوَّاهُ** ની સાથે સંદર્ભિત છે. એટલે કે અલ્લાહ તઆલાએ માણસના નફ્સ (મન)ને બનાવ્યો અને પછી તેના દિલમાં ગુનાહ અને તક્વા બંનેનું ઇલ્હામ કરી દીધું એટલે કે મનમાં નાંખી દીધું. ભાવાર્થ એ છે કે માણસના નફ્સના સર્જનમાં અલ્લાહ તઆલાએ ગુનાહ અને આજ્ઞાપાલન બંનેની ક્ષમતા અને કાર્યશક્તિ મૂકી દીધી છે, પછી માનવીને એક ખાસ પ્રકારનો અધિકાર અને શક્તિ આપી કે તે પોતાના ઈરાદા અને અધિકારથી ગુનાહનો માર્ગ અપનાવે અથવા આજ્ઞાપાલનનો. જ્યારે તે પોતાના અધિકાર અને ઈરાદાથી તેમાંથી કોઈ માર્ગ અપનાવે છે તો આ જ અધિકાર અને ઈરાદા ઉપર તેને સવાબ અથવા અઝાબ મળે છે. આ તફ્સીરથી તે શંકા દૂર થઈ ગઈ કે ગુનાહ અને આજ્ઞાપાલન જ્યારે પોતે માનવીના સર્જનમાં મૂકી દેવામાં આવ્યું તો તે તેને કરવા માટે મજબૂર થઈ ગયો આવી પરિસ્થિતિમાં તે ન તો કોઈ સવાબનો હકદાર છે ન જ કોઈ અઝાબનો અને આ તફ્સીર એક મરફૂઅ હદીષથી લેવામાં આવી છે જે હઝરત ઈમરાન બિન હસીન (રદિ.)ની રિવાયતથી આવી છે કે અમુક લોકોએ રસૂલે કરીમ **ﷺ**ને તકદીરના મસ્અલા વિશે સવાલ કર્યો તો આપ

ﷺ એ જવાબમાં આ આયત પઢી સંભળાવી. આ આયતથી તકદીરના મસ્અલાની શંકાનો જવાબ એ જ સ્વરૂપમાં હોઈ શકે છે જ્યારે કે ગુનાહ અને તકવાને મનમાં નાંખવાનો ભાવાર્થ એ લેવામાં આવે કે બંનેની ક્ષમતા અને કાર્યશક્તિ અલ્લાહ તઆલાએ માનવીના મનમાં મૂકી દીધી છે પરંતુ તેને તેમાંથી કોઈ એક ઉપર મજબૂર નથી કર્યો બલકે તેને અધિકાર અને શક્તિ આપી કે તેમાંથી જે મન યાહે અપનાવી શકે છે.

હઝરત અબૂ હુરયરહ અને ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.)ની રિવાયત છે કે રસૂલે કરીમ ﷺ જ્યારે આ આયત પઢતા તો ઊંચા અવાજે આ આયત પઢ્યા કરતા હતા, اَللّٰهُمَّ اِنِّى نَفْسِى تَقْوَاهَا اَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَا هَا وَاَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا, અલ્લાહ ! મારા નફ્સને તકવાની તવફીક અતા ફરમાવ, તું જ મારા નફ્સનો વલી અને મુરબ્બી છે.

આ સાત કસમો પછી કસમના જવાબમાં ફરમાવ્યું, قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا એટલે કે તે વ્યક્તિ સફળ થઈ ગયો જેણે પોતાના નફ્સ એટલે કે મનને પવિત્ર કરી લીધું. તઝકીય્હનો મૂળ અર્થ અંતરમનની પવિત્રતા છે. એટલે કે જેણે અલ્લાહ તઆલાનું આજ્ઞાપાલન કરી પોતાના જાહેર અને અંતરમનને પાક કરી લીધું અને તે વ્યક્તિ વંચિત છે જેણે પોતાના નફ્સને ગુનાહોના દલદલમાં ધસાવી દીધું. શબ્દ دَسَّى એ دَسَّ થી બને છે જેનો અર્થ જમીનમાં દફન કરી દેવાનો થાય છે, જેમકે અલ્લાહ તઆલાનું ફરમાન اَمْ يَدُسُّهُ فِى التُّرَابِ અને અમુક તફસીરકારોએ અહીંયાં زَكَّى અને دَسَّى બંનેમાં કર્તાની ઝમીર અલ્લાહ તબારક વ તઆલા તરફ ઢાળીને અર્થ એ કર્યો છે કે સફળ થયો તે વ્યક્તિ જેણે અલ્લાહ તઆલાને પાક કરી દીધો અને નિષ્ફળ તથા વંચિત થયો તે વ્યક્તિ જેણે અલ્લાહ તઆલાને ગુનાહોમાં ધસાવી દીધો. આ આયતે સમગ્ર માનવજાતને બે જૂથોમાં વહેંચી દીધા, એક સફળ અને બીજું નિષ્ફળ. આગળ આ બીજા પ્રકારના લોકોની એક ઘટના દૃષ્ટાંત સ્વરૂપે વર્ણન કરીને તેમને ખરાબ પરિણામથી ડરાવવામાં આવ્યા છે કે આ નિષ્ફળ લોકોને આખિરતમાં તો કઠોર સજા મળશે જ, અમુક સમયે દુનિયામાં પણ સજાનો એક ભાગ આપી દેવામાં આવે છે, જેમકે કોમે ધમૂદ સાથે બન્યું. તેમની ઘટના વિગતવાર સૂરએ

અઅરાફમાં આવી ચૂકી છે અત્રે તેના તરફ ટૂંકમાં ઈશારો કરી તેમના અઝાબનું વર્ણન છે.

مَاں فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهَا કહેવામાં આવે છે જે કોઈ વ્યક્તિ અથવા કોમ ઉપર વારંવાર આવતો રહે. એટલે સુધી કે તેમને બિલકુલ ફના અને બરબાદ કરી દે અને فَسَوَّاهَا નો અર્થ એ છે કે આ અઝાબ સમગ્ર કોમ ઉપર થોપવામાં આવ્યો હોય જેમાં પુરુષ, સ્ત્રીઓ, બાળકો, વૃદ્ધો બધા સમાન થઈ ગયા. અંતે કહ્યું, وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا એટલે કે અલ્લાહ તઆલાનો અઝાબ અને કોઈ કોમને તબાહ કરી દેવાની ઘટનાઓને દુનિયાની ઘટનાઓ જેવી કદાપિ ન સમજો કે તેમાં મોટાથી મોટા બાદશાહ અને શક્તિશાળી દબદબાવાળા લોકો પણ જ્યારે કોઈ કોમ સાથે આવો વ્યવહાર કરે છે જેમાં સમગ્ર કોમનો વિનાશ હોય તો તેને પોતે પણ એવો ભય રહે છે કે એવું ન બને કે તેમના બાકી બચેલા લોકો અથવા સમર્થક લોકો અમારી પાસેથી બદલો લે અને બળવો કરવા લાગે. મતલબ કે દુનિયામાં બીજાઓને મારનારો પોતે પણ ક્યારેય નિર્ભય નથી રહેતો, જે બીજાઓ ઉપર હુમલો કરે છે તેના ઉપર પણ હુમલાનો ખતરો અવશ્ય રહે છે. માત્ર અલ્લાહ જલ્લ શા'નુલૂ કે તેને કોઈ પણ સમયે કોઈનો પણ ખતરો નથી. વલ્લાહુ અઅલમુ.

تَمَّتْ سُورَةُ الشَّمْسِ بِحَمْدِ اللَّهِ ۚ ۲۴ شَعْبَانَ ۱۳۹۱ هـ

અલ્લમુલિલ્લાહ સૂરએ શમ્સ પૂર્ણ થઈ.

તારીખ : ૧૨ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૫ મુતાબિક ૨૨ રબિઊલ આખર ૧૪૩૬ હિજરી

ગુજરાતી અનુવાદક : ઈલ્યાસ પટેલ ખાનપુરી